

Síkáros

Sokszor hallotta apjától anyjának kiáltani: mék a Síkárosra! Apja olyankor mindig elemózsiát készített, a kis batyut a kapanyélre húzta, a kapát a jobb vállára vette, baljába egy kötött üveg vizet, s indult gyalog. A gyerek még sose volt a Síkároson, nem is tudta hol van, s nagyon titokzatosnak tűnt neki az egész hely, a nevével együtt. Ha kérdezte, apja messzire, ismeretlenbe, napnyugta irányába, valahova el, a lehajló égaljra mutatott mindig. Ő meg csak még kíváncsibb lett a Síkárosra, és ment volna.

- Messze van, meleg lesz, zivatar jöhet, meg csak elunnád ott magad -, sorolta ellenvetéseit az apa, hogy kedvét szegje a gyerekeknek a Síkárostól.

Egyszer aztán – jó késő ősz volt már – megint oda, abba az ismeretlenbe, titokzatosba készült az apa. S akkor megkérdezte a gyerektől, menne-e vele.

– Hazahozzuk a szárat a Gyöngyösnek.

Örült, készült a gyerek; indultak. Gyalog. Kocsijuk-lovuk nem volt, biciklijük meg minek, apja se tudta hajtani. Mindenhova gyalog járt.

Mentek hát kanyargós, mélyre vajt kocsitakon, dülőkön, földeken át; száraz, szikes lapályokat hagyva el, hogy minél rövidebb legyen az út. De arrafelé haladtak, amerre az apja mindig mutatott, amikor a Síkárosról kérdezte.

Meglépdelhetnek már jó hosszút az útból, amikor hirtelen csak eszébe jutott a gyerekeknek:

- Hogy visszük haza a szárat?

- Pityu Pistával. Ott lesz, mire odaérünk.

- Messze-e még?

- Nem. Csak gyere. Az ott már Síkáros. Horgasi föld. A mienk ott van a – s fák foghíjas sorának irányába mutatott az apa.

A földjük végén, göcsörtös olajfánál álltak meg. Öreg volt már az a fa, halvány barnára pirult bogyói lehullottak a fűbe, s megfonnyadtak-feketedtek ott.

- Ha már még nincs itt - a kocsira gondolt az apja -, rágyútok.

Cigaretta csavart, aztán kicsi taplócsonót igazított a kovára, csiholt kettőt-hármat a lapos, egyik élén már fényesre vert és megkopott acéldarabbal a kövön, ráfújt a tüzet fogott taplóra, meg is lengette három ujjhegyén tartva, s mikor a parázs már elég erős volt, cigaretta végére nyomta, hogy oda is tapadt az, elégve meg lehullott a cigaretta hamujával.

A gyerek csalódottan nézelődött. Ez volna a titokzatosnak képzelt Síkáros? Azt a rövid olajfasort, fölshántott, bevetett földeket látta; fölgazlott meg keléses tarlókat; kaszálókat, szikes foltokat, szénát, feketedő boglyákban állva; szárkúpokot, vágtalan kukoricaszárat, gúlákba rakott vályogot, ismeretlen irányba elkanyargó kocsit; nem túl messze, szétszórvva, fákkal körülvett házakat, tanyaikat.

- Azok ott a Huszkák, amott az Ágostonok. Nagygazdák mind – mondta az apja, amikor látta, hogy a gyerek fürkészi a közelt és a távolabbat is. - Ott balra meg Császár, körösztyanyád nagy szerelme. A nevedet adta.

Ezt nem tudta a gyerek, de anyjától sokszor hallotta rosszállóan emlegetni, hogy a korozsmát még most is hozza az apai első unokatestvér-körösztyanya.

- Mink is itt... – kezdett bele az apja, de kerek zörgése hallatszott a kocsit kanyarulatából. Kiléptek az útra. A kocsit már kiért a kanyarból, látszott a két ló, meg ült valaki a kocsit két oldalára lapos, kampós vassal függesztett, rázós deszkaülésen.

- Ő lesz az, az én Pityu Pista egykomám – mondta az apa, s igaz öröm volt a hangjában.

A lovak, engedve a gyöplű húzásának, befordultak az útról a föld végire.

- Hőhe, te! Penészesek... Hozott Isten ben-

nünket, Jóskám! Inasod is van? – hangoskodott a kocsiról lelépő magas, fekete borostás idegen.

- Hozott-ë, nem-ë, itt vagyunk, ugyë fiam? – nevetett az apa, s kezét nyújtotta a jóleső találkozáshoz.

- Ez itt a legkisebb – mutatott a gyerekekre. - Errefelé mi újság?

- A tavalyi – bizsolygott Pityu Pista.

- Kutyaszőr maradsz te mán! De a lovid jók...

- Majd nyilván öszszëbb veszem az abrakostarisznyát. Neked meg adok egy barackot. Szereted-e? – kérdezte a gyerektől hamiskás-komoly hangon a kocsis, de az apára nézett, mielőtt a gyerekfejre nyomta volna jobb hüvelykujja hegyét, bütykeit koppintani ott.

A barackozás után, a gyerek nekimerészedett:

- Hogy híjják a lovait?

- Ez Hëgza, a kanca meg Kontësz. Teccenek tán?

- Szép a nevük is. Csak olyan... uras.

- Ennye, az urakba, hát csak nekik lehet? – mondta zavartan nevetve Pityu Pista.

Az apa meg figyelte, mire mennek azok ketten. A gyerek látta, hogy elégedett vele az apja, s most nem is szólt rá hogy „ne komázz, pupák!”

- Épp azt meséltem volna neki mielőtt ideértél, Pista, hogy szomszéd gyerekek voltunk itt. A lovaglásainkat, futtatásainkat arra a nagy kaszálon, ami Marcinknak aztán a fél lábába került...

- Hát, Marci akkor nyakát is szeghette vóna. Pedig jó kiálló csípejű, horpaszos vót az a rossz szürke. Ki se lehetett vóna nézni belúle. S hogy nekivadút csak ëccërre! Mintha valami táltosféle – élte bele magát a nagyon régi történetbe Pityu Pista.

- Hallod? - nézett a gyerekekre az apja. - Ezért lett papucsos mester Márton bátyádból. S ezt úgy mondta – vette észre a gyerek -, mintha apjának tán nem is bátyja lett volna a falábú Marci bácsi. Aki legénykorában még Pesten is dolgozott meg csavargott, s hírelték róla, hogy ottani örömök házából hozta a pusztá tanyavilágba a magas Ménesi Máriát, Mari ángyót. Akit sokszor üt majd el utánadobott görbebotjával, s vissza is viteti azt magához, és megveri az asszonyt vele.

Megnézte aztán, megigazgatta a vendégoldalakat a két ember; a köteleket, a rudak kiálló végire akasztotta az eperágból vágott kukákkal rajtuk; s kezdődhetett a rakodás.

A gyerek úgy segített, hogy adogatta apja kezébe a kévéket a kúpokból, apja meg föl a kocsisnak.

Nem sokáig tartott megrakni a parasztkocsit. A két kötéllel, úgy keresztbe vetve egymáson, jó erősen meghúzgálva, lekötötték a szarát. Aztán fölkapaszzkodtak a rakományra, a közepére ültek, Pityu Pista mögé. A gyerek jobb hüvelykje meg mutatóujja közt nagy, vörös mezei egeret tartott, amit az egyik szárkúpnál csípett el. Hogy jó lesz majd a fekete Csidri macskának. S mire hazáérték, belefeledkezésében lemorzsolta az egér farkáról egész hosszában a bőrt.

- Na, gyerünk! Hëgza, Kontësz!

A puha rakományon ülve, csak a kocsi himbálózását érezték, a ráfozott kerekek apróbb zötykölődését fölfogta a teher.

Hazafelé hosszabb lett az út. Megrakodva, nem lehetett földeken, dűlőkön, szikes lapályokon átvágni. Az oldalgós, másutt meg mélyen kitaposott, poros keréknyomokon kellett haladniuk.

- Te Jóska, mé' e' nem adod te ezt a kis fődet itt? Szomszédod két sógorod is – szólt egyszer hátra Pityu Pista. – Megvënnék. Neked úgysis messze van ide e'járnod. Meg sovány is...

Az apa igazított erre hóka bajusza mindkét ágán, és sandán kérdezte:

- Mennyi a cenzárpíz? Mert biztattá' mán többször. Megvënnék... Meg. Tudom én azt. Egy pár tyúké'. De apai örökség ám ez Pista, tudod-ë?

Pityu Pista megértette: erről nem lehet többet beszélni.

Csönd ült meg utána, hosszasan. Aztán oldódott lassan a hallgatás, a két férfi ment vissza gyerekkorába, suhanc- és legényéveibe. Birkóztak, kacskáztak udvarban vagy kint, kopár szikesen; rongylabdát rúgtak vagy tereltek botokkal; lovagoltak, jószágot őriztek; húsvétban locsolkodni jártak; előbb festett tojásért, kalácsért; később rozmaringszál járta, kalapjukhoz tűzni, a kis pohár bort meg egészségre köszöntve inni ki fenéig; szántottak, vetettek, bicskázós bálókba jártak, messzire; a végén meg, mert hívták és vitték őket, mentek katonáékhoz. De nem sokat laktanyázhattak, várta őket Galícia, ahol dolgos parasztok, parasztasszonyok, sűrűn panasztak az idegen katonákra, hogy „zobrali kartofli!”¹, és

¹ (?)lengyel-rutén-német: Fölszedték (a földből) a krumplit.

ahol - kezdte is dalolni ott a kocsin Pityu Pista:
„Megásták a baka sírját, az uzsoki fronton”...

Galíciából aztán a Piavéhoz. Véres-zavaros, dermesztő vízéhez. Halottakon gázolni.

Hullák leszakadó lila ujjai, amikor megfogják a hideg kézfejet.

- Az ember egyik oldala lefagy, a másik megég ennél a császári-királyi rohadt tábori kályhánál!

- Ki volt az? Le-lö-ve-teeem! Nem! Fölkoncolni az ilyeneket!!

Gránátrobbanás. Kartácstűz.

- Beszorult a závárr!!

- Szuronyroham!

- Szentséges Szűz! Csak azt ne!

- Nem hátrálunk! Vissza!!!

Vérhas. Könnyű, aztán ólomsúlyú, hosszú lebe-gés napokon át; zuhanás fölszökő lázban.

- Domani, dopodomani, via tutti casa!²

- Szabó közlegény! Nem szűrünk teát a gázál-arc szűrőjén! Értettem?!

- Igenis!

- És nem kenünk lepcsés barackot a lefogott káplár fejére! Bornyút föl! A magaslatnak! Komjátí közlegény is! In-dulj!

- Ungheria caput, Italia malata.³

Mért nem tudott az az egy málé talián is át azon a szaros kerítésen ott a többi után... Cipelhetem majd... Jó, hogy csak egyet köll...

Hidegleléses vacogás. ...

Hanem rám a puskája csövét... Vártam vána tán, hogy ő engem?...

S aztán a két áldott jó gyógyír: a sok rossz, de jó erős rum, meg a rengeteg, félig már rohadt na-rancs. Az átkos olasz földön termett...

Lerakodás előtt, kifogták a kocsi-ból a lovakat, és a fakó eperfa alatti nyári jászolhoz kötötték őket, há-mhoz fölhúzott istrángokkal, lecsatolt fejjel.

Amikor kúpban állt a szár, Pityu Pista meg az apa asztalhoz ültek a konyhában.

- Próbáld meg ezt – nyújtotta tózniját a kocsis.

- Nézzük, no, leégett-e a pajtája.

- Nem homoki csörmő ez – nevetett a borostás.

– Egységünkre! –, s megemelte pálinkáspoharát.

² olasz: Holnap-holnapután mindnyájan megyünk haza.

³ Olasz: Magyarország halott, Olaszország beteg.

Míg elszívták cigarettájukat és megpálinkáz-tak – az apa nem volt pálinkás, csak egy po-hárral ivott most is –, addig az egyik nagylány rántottát sütött a vályogból rakott sporheton, kék lábokban. Meghintette pirospaprikával, és az asztalra tette, Pityu Pista elé. A gyerek nézte a szép piros rántottát, az apja meg őt. Szűkre vont szemekkel. S a gyerek is látta, hogy Pityu Pista nem eszik jó étvággal.

Azon az őszön volt az apa még egyszer a Síkároson. A búzát elvetni. Szép hosszú, éretten meghajló kalászu, bánkúti búzát, a kukoricaföld-be. Kézzel vetett. A magból – mindig becsáváz-ta kékkövel, fateknőben - keskeny zsákba öntött annyit, hogy ne legyen nehéz cipelnie a szán-táson. A zsák aljának és szájának egyik-egyik csücskét madzaggal összekötötte, bal hóna alá és jobb vállára igazította, jobb markával merítet-te a magot, és tempósan lépve hintette a friss szántásra.

Amikor estefelé hazaért boros volt kicsit, s csak mosolygott hóka bajusza alatt. Nem is né-zett a fiúra, úgy mondta neki:

- Ereggy ki az udvarra, vár ott egy gyerek.

Gyerek? Milyen gyerek? Biztos csak tréfál, gondolta a fiú, de kiment. Gyerek sehol az ud-varon. Hanem az akol oszlopához kötve egy vö-rös kutya! Fialat. Indult felé. Az meg örült, hát-só lábaira állt, farkát csóválta! Látta a fiú, hogy csakugyan gyerek az. Kan. Ami lesz, gondolta, s megsimogatta a kutya fejét. Dehogy akart ha-rapni! Nyalta a gyerek kezeit, meg ágaskodott rá.

– Hogy hínak?

- Citrom.

Ezt az apa mondta, aki közben kiment meg-nézni, milyenre sikerül a találkozás.

- Hun vette?

- Egy leszkelegény juhászgyerektől. Hosszút nyelt kövidinkás üvegemből. Kettőt is. Drága vót kicsit ez a vörös...

- Vág hozzá a neve.

Leguggolt, simogatta.

- Pulinak jó lesz-e?

- Tán. Nézd meg! Sötét-e a szájállása!

Megnézte a gyerek. Sötétbarna volt.